

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 4. maja 1881.

Obseg: Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoč priti. — Pivškim kmetovalcem v prevdarek. (Dalje.) — Poziv na 2. hrvatski vinski sejm v Zagrebu. — Če čebela, ôsa, komár ali kak drug tak mrčes človeka piči. — Zoper volka v lesu (Hausschwamm) je petrolej dober pomoček. — Gospodarske novice. — Občni zbor Matice slovenske 27. aprila 1881. v Ljubljani. — Prebivalci polit. okraja Postojnskega po številjenji koncem leta 1880. (Konec.) — Nekaj o osebnih imenih korotanskih Slovencev. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Propad malega kmetijstva
in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Peĉnaka, posestnika v Villa-Triestini.

40 let opazujem kmetijstvo razliĉnih dežel in z žalostjo gledam, kako kmetje ĉedalje ubožnejši postajajo. Naj njih nadloge opišem in povem svoje misli, kako bi se dalo na pomoč priti kmetijskemu stanu.

Da malo, srednje, pa tudi večje posestvo takim, ki sami ne delajo in zemljišĉa ne obdelujejo, prav malo ali nobenega dohodka ne donaša, in da gospodar takega tudi res ne priĉakuje, razvidno je uže s tega, da posestva svojega še obdelovati in na njem gospodariti ne mara, marveĉ zemljo raje ĉisto zanemarja. Nekoliko bolje je s kmetom, ker ta sam dela, svojega dela pri računu ne jemlje v pošte v in je na prav slabo življenje navajen, da svoje potrebe, kolikor more, skrĉi. To pa sega po nekaterih deželah in krajih naših tako daleĉ, da se peró kar vpira to na drobno popisati. Tu se uže ne sme več govoriti o „skrĉenih potrebah“, tu je uže najhujša revščina, najveĉa beda; ne le da otroci in ženske bolj nagi ko obleĉeni okrog hodijo, — ĉlovek, ki je boljšega navajen, se kar vstraši, ko vidi, ob kaki hrani, večkrat še celó neslani, te uboge stvar i živijo.

Posestniki zemljišĉ po Avstrijskem, Štajarskem in drugje se pritožujejo zoper sedanj i prehudi davek in prosijo polajšanja. Jaz prav dobro poznam žalostno stanje svojih rojakov, al to vse še ni nič proti nadlogam po revnejih pokrajinah.

Kdo li ne pozna južne meje naše: Krasa, Primorskega, Dalmacije itd.? Če se le pelje po železnici, katera vendar gre še po najrodovitnejih krajih do Trsta, lahko vidi, koliko je tam golega kamenja. Niĉ ko sam kamen in sama skala, le tu in tam kaka globina, v kateri je nekaj sežnje v na okrog rodovitne zemlje. Tu je prava, velika revščina domá. In vendar je vkljub revščini še celó tu, kjer se mora vsaka ped zemlje nabrati in v košu znositi v globino ali ogrado in se mora razen tega še s kamenjem proti burji ograditi, kjer se mora, rekel bi, vsak seženj zemlje skup znositi, — vlada vsak seženj takega zemljišĉa z davkom oložila. Poslanci naši teh žalostnih razmer ali ne poznajo ali pa ne marajo poznati, kajti drugaĉe bi bili svoje dni delali na to, da taki deli poljâ ne le ne

smejo biti davku podvrženi, ampak da bi se imeli prebivalci k obdelovanju in pogozdovanju Krasa še celó spodbujati in pri tem podpirati. Saj bi bila drŹava le na dobiĉku, ĉe bi se tisoĉi in tisoĉi oralov golih, kamenitih tal pripravili in obdelali za sadjerejo ali druge pridelke, in se potem le koliĉkaj gleštali.

Vlada pa je Źalibog vedno obdana veĉidel le od ljudi, katerim je blagor kmetijskega stanú deveta briga; ubijajo si glave le s tem, kako bi iznašli kak nov davek, a ne prašajo, kako ga bodo ljudje plaĉevali. Ta gospôda ne vidi izkazov o zaostalih davkih in strašnega števila posilnih prodaj posestev.

Baron Sennyey je 25. januarija t. l. v ogerskem drŹavnem zboru rekel: „Štirinajst let smo uže naravnost ali posredno le davke poviševali, a to vedno pušĉanje (molženje) mora narod popolnoma izmlestiti. Nas v Avstriji pa uže od leta 1848. neprenehoma z davki le preobkladajo, ni ĉuda toraj, ĉe se sliši, da je bilo pred letom 1848. bolje.“

Mlajši zarod bi paĉ rad dokazal, da je to ravno narobe; al naj pozveduje, naj išĉe dokazov, naj pogleda po zemljišnih knjigah, da vidi, v kakem stanu je bil kmet takrat, koliko je imel takrat davkov plaĉevati in koliko jih ima zdaj. Davkov v denarji je bilo prav malo, vse drugo je dajal v pridelkih; ĉe je več pridelal, več je dal, o slabih letinah pa ni dajal nič.

Dandanes je to drugaĉe. Zdaj so davki štirikrat veĉi od onih pred 30 leti. Ni ĉuda, da je bilo takrat le prav redko kje slišati o posilni prodaji kakega kmetijskega posestva.

Kako pa dandanes?

Res, dohodki drŹavni so se od l. 1848. pomnožili za štirikrat toliko, od kod pa je toliko milijard dolgov, ki tlaĉijo drŹavljan e ko môra?

Jaz mislim, da bi se kmetijstvu in vsemu prebivalstvu naše drŹave izdatno pomagati dalo le s tem, ĉe bi naši poslanci in posebno še zastopniki kmetijskih stanov delali na to, da bi se drŹavni stroški, kolikor le gre, zmanjšali. V tem naj drŹava išĉe pomoĉi, v tem se dá veliko prihraniti, in tudi, ĉe se kaj potrosi, se utegne potrositi za kaj boljšega, koristnejega. S tem bi se dala doseĉi ne le prava razmera med dohodki in stroški pri drŹavnem gospodarstvu, marveĉ ostalo bi še kaj; le poguma in dobre volje za to bi bilo treba.

(Dal. prih.)

glavne lepe lastnosti naših pradedov, katere se pa danes žalibog čedalje bolj, in to po vseh stanovih, izmed nas zgublja, kar je gotovo prav veliko krivo sedanjih žalostnih razmer.

Toraj, predragi mi sodeželjanje, sklenimo danes — o tem slovesnem dnevu — vsi od prvega do zadnjega — razširjajoče se napake novošegne dobe na vse strani po moči v vseh stanovih zatirati in jih iz naše mile očetnjave za vselej odpraviti, a na taistih mesto pa povsod lepe čednosti in blage lastnosti naših vrlih prednikov zopet vpeljati, ter jih kot nježne cvetlice oskrbovati in kot drage bisere skrbno čuvati. To nam je pri vsaki priliki slaveni ponos!

5. Vsi očetje in matere naše domovine naj si od danes naprej skrbno prizadevajo, svoje jim od Boga izročene otročiče vsak po svojem stanu dostojno odgojiti. Kakor je kdo za kako delo pripravljen, tako je bode tudi izvrševal; polovičarski pouk ima v posledici povsod in v vsakem stanu le delavce polovičarje. Polovičarstvo bodi si kjer koli, povsod več spridi in škoduje, nego hasne. To nam vsakdanji zgledi in splošne izkušnje zadosta žalostno slednji dan potrjujejo. — Ako se mladina navadi pri svojih delih (malih opravilih) redna in natančna biti, jej tudi red in natančnost v njenem poznejem poklicu, naj je kakoršen koli, preglavice delala ne bode. „Sad ne pade daleč od drevesa“ — tako veli stara prislovica. Ako so stariši dobri in pobožni kristijanji, krotki, odkritosrčni in značajni, pravicoljubivi, usmiljeni do svojega ubogega bližnjega, prizanesljivi med seboj, varčni in skromni, složni in mirni s sosedi svojimi, pokorni svojim predpostavljenim, zvesto udani presvitemu vladarju, marljivi in delavni v svojem stanu in poklicu, tudi njihovi otročiči drugačni ne bodo, marveč lastni otroci delali jim bodo na stare dni veselje, ljubili jih bodo in za-nje lepo skrbeli iz hvaležnosti prave odgoje.

Ko bi bila vsa mladina naše dežele uže v otročjih letih zopet dobra, krščanska, pobožna, delavna, varčna in poštena, bi se tudi sedanji slabi časi zopet v boljše spreminjati začeli. Noben otrok se na svet spriden in hudoben ne porodi, spridenost vcepi se v njegovo mehko srce še le pozneje po slabih zgledih lastnih starišev in drugih odraščanih spridencov. Naj bode tedaj vprihodnje vsem očetom in materam naše mile domovine prva in največja skrb, svoje otroke za njihov prihodnji poklic dostojno pripraviti in jih v dobre kristijane ter zveste državljane izrediti!

Ko bi se v naši deželi to, kar sem tukaj le bolj površno narisal, tudi popolno obistinilo, bilo bi tudi nam in našim potomcem v prid in čast.

Toraj na noge in na delo od prvega do zadnjega, dokler je še čas!

Prem 10. maja 1881.

Matija Rant, národní učitelj.

Propad malega kmetijstva

in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Pečnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Dalje.)

Med obilnimi davki se mi najkrivičnejši zdi zemljišni (gruntni) davek. Angleži so to davno uže spoznali in zato odmerili ta davek tako, da znaša le 5 odstotkov vseh državnih dohodkov, akoravno je znano, da tam zemljišča največ dohodkov dajo. Zemljišni davek je velika napaka v političnem gospodarstvu, vsaj se vé, da je dohodek od zemljišč vsako leto v božjih rokah in se ne dá nikdar zanesljivo proračunati.

In kako je na priliko še le pri zelo zadolženem posestvu govoriti o kakem dohodku?

Tu bi utegnil kdo ugovarjati, češ, da tako zadolženi kmet svoje posestvo prodá. Recimo, da bi bilo to res, — al kdo pa tako posestvo kupi in po čem? Kam pa naj bi potem šel kmet s svojo družino? Če bi kaj imel, ne bi imel dolgov. Rad bi se morda kam izselil, al tega ne more, ker nima denarja, toraj mu ne ostane družega, ko da popolno oboža in nazadnje prav revno pogine.

Prav tako krivična se mi zdi percentualna pristojbina, ki se plačuje vselej, kedar gre posestvo z ene roke v drugo. Namesto tega davka je bil pred 1848. letom tako zvani „laud-mium“, ta je bil po zemljišno-odveznem davku odkupljen. Ako zračunamo visokost percentualnih pristojbin, pokaže se, da, če kako posestvo 15krat premeni lastnika, požre država po pristojbini večkrat polovico tega, kar je posestvo vredno. Naj se pa nikar ne reče, da novi lastnik zemljišča to plača, kajti ta zna prav nadrobno zračunati, kako drago bi mu bilo posestvo, če bi pristojbino plačal on. Posestva so pa v ceni zelo padla, ne pa po-kočila.

Huda nadloga našemu kmetu je tudi naša sodnijska gospódka. Naj pride tak kmetič ali kdor koli k sodnijski pravici iskat, mu je večidel odgovor ta: „Pojdi in najmi si advokata!“ Toraj naj kmet tudi za advokate še svoj davek plačuje.

Če premožnejši kmet hoče kaj zidati, ima polno potov h komisijam, potrositi mora veliko za koleke (šttemplje) in za prenapete potnine uradnikom.

Tatov je po revnejših krajih čedalje več, posebno kradejo po polji, kmet temu celó še braniti ne more. Ako je kmetu vkrađenih kaj pridelkov ali družega blaga, in če prav skoro ali čisto gotovo vé tatú, kaj mu večidel more? Po postavi je treba za to prič, ki tatvino dokažejo in tatú izpričajo; ali je pa okradenemu mogoče zmerom imeti prič, ki bi gledale tatú, kako in kaj krade? Če bi bilo to mogoče, bi uže ne bila tatvina, ampak rop. To je tudi vzrok, da se tatvine večkrat še sodnijam ne naznanjajo.

(Dalje prihodnjič.)

Društvene stvari.

Občni zbor Matice slovenske

27. aprila 1881. v Ljubljani.

(Dalje.)

Po nagovoru predsednikovem je odbornik in bivši tajnik gosp. Andrej Praprotnik bral poročilo o delovanju Matičinega odbora, tako-le se glaseče:

„Slavni zbor! Delovanje Matičinega odbora je bilo preteklo leto obširno, a ne toliko po vnanjih, kakor o notranjih društvenih zadevah.“

Odbor je imel tri redne seje, in sicer 18. svečana, 8. maja in 10. novembra. Zraven teh rednih sej so imeli posamezni odseki, posebno gospodarski in književni oddelek, pogostoma seje in tudi ljubljanski odborniki so se shajali vselej, kedar je bilo nujno treba ukreniti kaj o raznih, vzlasti gospodarskih in književnih zadevah.

„Matica“ je preteklo leto, to je, za l. 1880. svojim udom podelila čvetero knjig, in sicer: 1) „Letopis“ za 1880. leto. vredil predsednik dr. Bleiweis, čez 25 pól; 2) „Kopitarjevo spomenico“, uredil prof. Marn, blizo 13 pól; 3) „Okô in vid“, spisal J. Žnidaršič, s podobami, 7 pól; 4) „Vpliv vpijančljivih pijač na posamni organizem in na človeško društvo v obče“, spisal dr. M. Samec, čez 3 pôle; želeti bi bilo, da bi rodo-

žil bi toliko boljših posestnikov, kolikor potrebno v ono trdno pogodbo, v kateri bi se vsak zavezal gotovo množino pese na leto pridelati, in ko bi bilo to doseženo, potem bi on v društvu najboljših posestnikov tudi za to skrbeti pričel, da bi se za napravo tovarne (fabrike) potrební denar ali iz naroda ali pa tudi izven naroda — le ne iz izrasla — pridobil, kar bi vzlic velikemu dobičku, katerega bi sladkornica podvzetnikom gotovo donašala, ne morala ravno težavna stvar biti.

Tako blizo bi se morala povzdiga kmetijstva, vpe-ljava kmetijske obrtnije na Pivki razvijati. Pa kakor rečeno, v svrhu vsega je pred vsem potrebno, da se pivški posestniki v skupno delavnost, v društvo spravijo. In da se to zgodi, treba je praktičnega in hitrega postopanja. Kakor sem uže rekel, vse tukaj razodete besede ostale bodo le na papirji, ako se po praktični in hitri poti v dejanstvenost spraviti ne skusijo. Ta praktična in hitra pot bila bi pa po mojem mnenji sledeča: Zberimo se en dan vsi za stvar vneti možje na kakem določenem mestu, kjer se bomo o njej pogovorili, in po dogovoru koj tudi osnove „okrajnega postojnskega kmetijskega društva“ lotili. Zberimo se na dan „v nebohojenja“, to je, 26. dne t. m. vsi v Postojni na vrtu gosp. Doxata. Da pa ne bode še le kdo izmed gospodov pivških posestnikov ugibal, se ima li shoda udeležiti ali ne, zato prosim naravnost, sledeče gospode, naj pridejo v shod: g. Hinko Kavčič na Razdrtem, g. Jos. Zelen v Senožečah, g. Šušar v Senožečah, g. Mat. Premrl na Ubelskem, g. Jan. Premrl v Stranah, g. dr. Strbenec v Hrenovicah, g. Jan. Jurca v Landolu, g. Jan. Jurca v Gorenjah, g. Lodes v Bukuji, g. Lenasi v Sajevčah, g. Ed. Dolenc v Orehku, g. Premrl v Orehku, g. Hanus, c. kr. kontrolor kobilarstva v Prestranku, g. Korošec v Št. Petru, g. Fatur v Zagorji, g. Domicelj v Zagorji, g. Cucek v Knežaku, g. Urbančič v ilir. Bistrici, g. Leop. Dekleva v Bujah pri Vremah, g. Jan. Dekleva, g. Novak in g. Magajna v Vremah, g. Prhavec v Sinadolih pri Senožečah, g. Može v Dolenji vasi, g. Klemenc v Rakitniku, g. Jan. in Jos. Dekleva v Malem in Velikem otoku, g. Vičič v Postojni, g. Purgar, župan v Postojni, g. dr. Razpet v Postojni, g. Kovšca, župan v Planini, g. Lavrič na Rakeku, g. Resman na Rakeku, g. Ad. Obreza, drž. poslanec v Cirknici, g. Milavec v Cirknici, g. Jeršan na Uncu.

Razen teh gospodov vabim pa še tudi vse druge pivške prijatelje kmetijskega napredka, kateri mi niso znani, da se shoda udeležijo, ter z navedenimi gospodi pot do dosege zaželenega kmetijskega blagostanja na Pivki nastopijo. Na svidenje!

Na Slapu dne 8. maja 1881.

Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Pečnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Dalje.)

Tudi sol je za kmeta predraga. Prodaja živinske soli se je pred nekoliko leti ustavila, ker so jo revni ljudje tudi za kuho rabili. Kmet, ki je živinsko sol rabil za svoje kuhinjske potrebe, je bil pač dosti ubog in usmiljenja vreden.

Še huje pa je kmet zadet pri živini po boleznih in kugah. Saj uže uradni izkazi res kažejo, da je živine zmirom manj in da tudi slabša postaja.

Iz dozda povedanega je razvidno, da stanje kmetijskega gospodarja nikakor ni veselo in da je menda

vsak stan na boljšem. V primeri z dohodki potrebuje kmet največ kapitala, pa ta mu nosi le po enkrat v letu in še celó negotove obresti, to je, v pridelkih, in o slabi letini še tega ne. Trгоvec svoj kapital lahko po večkrat obrača, kupčijo razširi ali pa jo skrči, kakor mu bolje kaže. Kmet tega ne more; on mora svojo zemljo obdelati, če spomladi uže prav naprej vé, da ne bo nič pridelal. Ni toraj čuda, če se mladi ljudje tako neradi poprijemajo kmetijstva ter se veliko rajši lotijo kacega rokodelstva ali pa po mestih iščejo služeb. To je nesreča za kmeta, ker iz tega prihaja pomanjkanje delavnih rok in pa visoke plače delavcem. Če k vsemu temu pridejo še slabe letine, se mora kmetovalec hoté ali nehoté zadolžiti; da si ohrani hišo in dom in da more drugo leto obdelati polje in vinograde, mora denarja na posodo vzeti.

S tem pa, da se je zadolžil, je skopal uže sam sebi jamo, če prav še ne gledamo onih, ki so posestva kupili na up ali jih po oporoki od starišev prevzeli zadolžena ali da imajo še kaj izplačati iz njih.

Naj govorim zdaj o odpisu davkov. Tu pač prašam: Koliko se odpiše davka o vremenskih uimah, po nesrečah po toči, slani itd.? Meni se zdi, da se o tem le govori in da v resnici tudi ni drugače. Jaz sem napovedal leta 1875. po toči mi storjene škode za 200 gold., pa še le čez celi dve leti, toraj leta 1877., se mi je odpisalo ali pri davku prizaneslo celih 40 krajc.! Prav taka se je godila tudi mojim sosedom. Prašam toraj: se li ne pravi to z davkoplačevalci norčevati se, in je li vredno, da je za to še posebna gospóska? Ni mar bolje, da se sploh nič davka ne odpušča, kakor da se revež s par krajcarji odpravlja?

Kmetovalec ne dobí nikjer odškodovanja ali pomoči o takih nesrečah in zgubah, marveč davkar ga goni in le goni brez usmiljenja, in če noče, da bi mu vse blago zarubili, mora denarja na posodo jemati. Za zaostali davek pa tirja davkovski eksekutor velike obresti, kajti brez ozira na znesek mora zarubljenec prvih 7 dni plačati po 5 krajc. na dan, to dá 35 kr.; daljnih 7 dni po 10 kr., znese 70 kr.; toraj za 14 dni 1 gold. 5 kr. Koliko odstotkov znaša to na leto pri kakih 3 do 4 goldinarjih?

Iz vsega tega razvidi se, da je treba zemljišni davek (pa tudi iztirjevanje tega davka) najprej spraviti na boljše, pravičnejšo pot. (Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Klorovo apno zoper gosenice.

Da se gosenice preženó s sadnega drevja, ni neki boljšega pomočka kakor je klorovo apno. Vzame se tega apna en funt in pomeša s pol funta sala (svinjske masti); iz te zmesi se naredi testó, katero se s predivom oveže in okoli debla drevesovega priveže. Vse gosenice popadajo potem iz vej dol, od spod pa ne leze nobena več na drevo. Celó metulji ogibajo se vsacega drevesa, ako se je njegovo perje z vodo klorovega apna poškopilo. Močni duh, ki hlapi iz tega apna, je temu mrčesu tako zoperen.

Slana meseca maja.

Na Francoskem veljá sploh vera, da megla meseca marcija je gotova prerokinja slane meseca maja o istih dnevih, ko je meseca marcija bila. Nek francosk znanstven časnik piše o tem tako le: „Neka čudna reč se je nedavno naznanila francoski kmetijski družbi. Podoba je, da ni nič ložjega, kakor to, da se uže naprej uganejo dnevi, ko bode meseca maja slana.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. maja 1881.

Obseg: Razpis štipendij za učence kmetijstva in vrtnarstva na kmetijski šoli „Francisco-Josefinum“. — Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoč priti. (Konec.) — Zanesljiv pomoček, da se podlessek zatre. — Strup za miši. — Zoper uši na listji vrtnih rož in družih rastlin — Ne obrezovati spomladi živih mej! — Veliki ponočni pavlin. — Nekaj o osebnih imenih korotanskih Slovencev. (Dalje.) — Slovansko slovstvo. — O vplivanji muzike na človeka. Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar. — Častitim volilcem trgovinske in obrtniške zbornice kranjske

Gospodarske stvari.

Razpis štipendij

za učence kmetijstva in vrtnarstva na kmetijski šoli „Francisco-Josefinum“.

Družba kmetijska kranjska, kakor družbe kmetijske družih dežel avstrijskih, je od sl. ministerstva kmetijstva prejela dopis, kateri jej naroča, naj razglasi sledeče štipendije, ki se oddajo na kmetijski šoli z imenom „Francisco-Josefinum“ v Mödlingu pri Dunaji.

1. Cesarske štipendije za kmetijsko šolo v Mödlingu.

Presvitli cesar Franc Josip je iz lastne svoje blagajnice dve štipendiji (Kaiserstipendien) ustanovil, vsako po 250 gold. na leto, in dovolil, da se ena štipendija imenuje Franc-Josipova, druga pa po imenu cesarice Elizabetina. Kdor eno ali drugo teh štipendij dobi, jo uživa 3 leta, in zato ste ti dve štipendije zdaj razpisani za šolsko leto 1882., 1883. in 1884. Dobiti jo utegne mladeneč, ki je 1) vsaj 16 let star, 2) ki s šolskimi spričali dokaže, da je dobro dovršil spodnjo gimnazijo ali realko, in ki 3) priloži pismo, s katerim stariši ali varuh objavijo, da nimajo nič zoper to, da stopi v to šolo. Če more mladeneč dokazati, da si je morebiti uže kaj dejanske vednosti v kmetijstvu na kakem kmetijskem posestvu pridobil, mu služi to v posebno podporo njegove prošnje. Prošnje z dokladami se je imajo zadnji čas do konca avgusta letošnjega leta se ve da v nemškem jeziku izročiti vodstvu gori imenovane šole (Direction des Francisco Josefinum in Mödling bei Wien), kjer se tudi dobi program te šole.

2. Cesarske štipendije za vrtnarsko šolo v Mödlingu.

Za to šolo ste za 2 leti oddati dve cesarski štipendiji (Kaiserstiftung) po 250 gold., ena z imenom cesarja Franc Josipa, druga pa z imenom cesarice Elizabete. Tudi te prošnje se imajo zadnji čas do konca avgusta tega leta izročiti gori navedenemu vodstvu. — Kdor želi tako štipendijo dobiti, mora s krstnim listom izpričati: 1) da je vsaj 15 let star in močne postave, — 2) da je dobro dovršil ljudsko šolo, in da 3) stariši ali varuh so zadovoljni, da pride v to šolo.

3. Državne štipendije za kmetijstvo v Mödlingu.

Teh državnih štipendij (Staatsstiftungen) so za prihodnja 3 leta (1882., 1883. in 1884.) tri, vsaka po 250 gold. za leto. Kdor želi eno teh štipendij dobiti, mora vsa taka spričala svoji prošnji priložiti, kakor so propisana za cesarske štipendije pod številko 1., in jih tudi do gori omenjenega obroka izročiti šolskemu vodstvu v Mödlingu.

C. k. ministerstvo kmetijstva.

Na Dunaji 11. maja 1881.

Propad malega kmetijstva
in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Pečnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Dalje.)

Več ko preveč je znano, da pri nas zemljišča (ali grunti) dajo o dobrem času in ob ugodnem stanu le po 2, največ po 4 odstotke tega, kar so vredna. To se preračuna po katastru brez ozira na to, da kapital, ki je v zemlji naložen, ne nosi nobenih drugih obresti. Zdaj pa prašam: kje dobi kmet nižje vrste posojilo za nizke obresti? Pač je več hranilnic, denarnih založnic (bank) in sploh ustanov, kjer je denar na pósodo; more li pa ubogi kmetič nadejati se od takih zavodov pomoči in pa za male obresti? Ne! rečem jaz, kajti če za silo in visoke obresti dobi posojilo, mu to ni nobena prava pomoč, ker s tem obloži le svoje posestvo z novimi davki, z obrestmi, katerih ne more plačevati, katerih posestvo ne dá. Če si pridobi le 4 odstotke od grunta, pač ne more plačevati po 6 ali 12 odstotkov, oderuhu pa še po več. Vsak gospodar je toraj uže naprej pokopan, ako mora denar jemati na pósodo za više obresti, nego mu zemlja čistega dohodka donašati more.

Hranilnice, posojilnice, založnice itd., kakor so zdaj, ne morejo tu nič pomagati, in naj se napravijo kakorkoli, kmetovalcu ne bodo nikdar priležne. Pri takih zavodih velja v prvi vrsti priljubljenost, naklonjenost, drugič pa je v Avstriji tudi denar predrag. V hranilnice vloženi denar mora se razposojevati na gotove in dobre obresti, tisti pa, ki si ga izposodi, mora plačati vse stroške (vknjiženje, izpiske iz zemljišnih knjig,

komisije, pa tudi še stroške vodstva posojilničnega in dobiček, katerega hočejo založniki imeti itd.). To je potem drag denar!

Zdaj prevdarjajo ministri, državni poslanci, časnikarji, razna društva pripomočke, s katerimi bi se dale nadloge kmetijskega gospodarstva odvrniti. Po mojih mislih sta tu le dva pripomočka, katera pa se morata oba porabiti, če se hoče kaj doseči. Ta dva pripomočka sta:

- a) Poplačevanje davkov naj se kmetovalcem polajša in
- b) pot odpre, po kateri bi po ceni dobili denarja na posodo.

Noben teh pripomočkov ni presilno težaven.

Prvič je treba, da se zemljišni davek po pravici vravná, po vseh deželah po pravi meri razdeli v skupnem znesku pa, če ne zniža, vsaj ne zviša. Kar se pa dobivanja denarja poceni tiče, mi je nekoliko spregovoriti. Državnih dolgov imamo na milijarde, to je, na tisoče milijonov, ki so se od leta 1848. pomnožili skoro za tretjino. V tej meri pa so se vekšali davki in novi so se vpeljali in tako so se državni dohodki v tem času zvikšali skoro za čvetero prejšnjih. A kam so te milijarde šle, je, žalibog, vsakemu znano!

Je li narod pri vsem tem državnem gospodarjenji postal bogateji? Ne, izkušnja nam kaže ravno nasprotno. Za gospodarstveno blagostanje, posebno za kmetovalca, višega in nižega, se je celó malo storilo. Auersperg-Lasserjeva vlada se je čudovito malo brigala za propad kmetijskega gospodarstva, ki je ginilo kakor po kugi, pripomočka, zdravila pa ni iskala; prejšnji liberalni večini državnega zbora je bil blagor kmetijstva tudi le deveta briga. Če bi se bili vsaj dolgovi le domá, v Avstriji, delali, ostal bi bil kapital, ostale bi bile obresti pri nas, in tu bi se bilo barantalo z državnimi pismi. Ker so pa večji del denarja zunaj na pósodo vzeli, gredó visoke obresti leto za letom v dobrem srebru in zlatu čez mejo naše države, našemu cesarstvu pa manjka zmerom ne le denarja, ampak ono skrbi tudi za tisti kapital, da se boljše naloži, ki bi se zunaj moral oddati po 2 do 3 odstotke ceneje. Na Angleškem je za varno posestvo denarja dovolj, celó za 3 odstotke in še niže. Zakaj bi pri nas v Avstriji kaj tacega ne bilo mogoče? Če bi se pri nas denar lahko poceni na pósodo dobival, bi bilo s kmetijstvom v obče kmalu bolje, kmetovalec bi si brž pomagal iz zadreg, dobil več poguma ter svojo zemljo obdeloval z veseljem; tako pa bi več pridelaval, se boljše in lepše oblačil in tudi obrtnijstvo bi se pri tem vzdignilo, vlada bi pa dobila ljudstvo, ki bi bilo zmožno, več davkov plačevati.

(Konec prihodnjic.)

Gospodarske izkušnje.

Zanesljiv pomoček, da se podlesek zatre.

Jesenski podlesek (*Colchicum autumnale*) je hudo strupena rastlina in kot siten plevel na travnikih vsacemu kmetovalcu znan. Cveti so lepe lisasto-modre barve ter se prikažejo jeseni; zato rastlini pravijo „jesenski podlesek“. Cveti so veliki in pridejo, kakor rečeno, v jeseni sami iz tal, listi (volovnik) in plodne glavičice pa spomladi, meseca maja. Globoko v zemlji tiči jajčasta, z rujavimi usnjatimi luskami obdana čebula (korenika). Vsako leto se med poganjanjem listkov zraven stare nareja nova čebula v zemlji. Medtem, ko nova čebula vedno krepkeje raste, hira in umira tara in ta trenutek je najugodnejši za pokončavanje tega plevla, kajti sedaj je podlesek najbolj občutljiv, sedaj ga najlože pokončamo. Zato svetujemo, naj se

meseca maja volovniki, to je, debeli listki podleskovi pipljejo iz zemlje. Pri tem delu je treba listke z rastlino vred tik zemlje prijeti in izvleči. Pogostoma izmakneš pri tem delu še mlado čebulo, in podlesek je popolnem uničen. Če pa tudi mlada čebula v zemlji ostane, je vendar v nevarnosti konec vzeti; kajti tam, kjer smo steblo in listke podleskove izvlekli, nastane luknja. Kmalu nateče v njo vode in mlada in stara čebula ste v kratkem uničeni. — To je — tako piše gosp. Bilger v „Gosp. pril.“ — zelo priprost in lahek pomoček zoper jesenski podlesek. Ker še meseca maja tudi seme ni dozorelo, je pokončanje podleska tem gotovjše.

Strup za miši.

Seme od akacije (*Acacia lophanta*) je gotov strup mišim. Vsaka miš pogine, če se je takega semena lotila in ga grizla. Ta pripomoček je svetovati posebno za hiše, kjer je drug strup nastavljal nevarno.

Zoper uši na listji vrtnih rož in družih rastlin.

Da je ta mrčes silno škodljiv rastlinam, ker jim sok izpiva in se strašansko hitro množi, je vrtnarjem in prijateljem raznih cvetlic dobro znano, ki pa tudi vedó, da se mnogo pomočkov zoper ta mrčes priporoča, ki nič ne pomagajo. Časnik bolčanske družbe kmetijske priporoča sledeče sredstvo, katero hvali, da je zanesljivo. To-le je: Mrtva riba naj se pusti v skledi vode toliko časa ležati, da voda prav zelo smrdi. S to vodo naj se poškropi ušiva rastlina. Če se to par dni zaporedoma stori, pomori se mrčes brez škode za rastlino, — se ve, da treba tako poškrpljeno rastlino, če je v sobi bila, nesti na prosti zrak, da zgine smrad.

Ne obrezovati spomladi živih mej!

Navadno je, da ljudje spomladi, večkrat še celó o kresu obrezujejo žive meje belega trnja in druge, brez pomisleka, da s tem obrezovanjem pokončujejo koristnim tičkom potrebna gnjezdica, kjer starke imajo mlade. Vlada v Kasselu je to napako s posebnim ukazom nedavno prepovedala in velela, da se obrezovanje živih mej sme le vršiti od 1. oktobra do 1. marcija.

Naravoznanske stvari.

Vélíki ponočni pavlin.

Vélíki ponočni pavlin (das grosse Nachtpfauenauge, Saturnia pyri Hübn.) je največi med našimi južnoevropskimi metulji. Čez razpeta krila meri do 14 $\frac{1}{4}$ cm., ali do 5 $\frac{1}{2}$ palcev stare dolgostne mere. Vsaka njegovih zgornjih velikih, ob robu sivih in spodnjih — malih temno rujavih flafut ima rujavkasto rumeni, sem ter tje tudi rujavkasto-belkasti obrobek, poleg katerega se nekoliko oddaljeno vleče bolj temna cikcakasta poteza. V sredini vsake flafute ima pa črno, očesu podobno liso z rudeče-rumenimi obrobki, med katerimi nahaja se na notranji strani po ena polumesecu podobna bela poteza.

Konec meseca maja izleze metulj iz svoje bube, se oplodi, na kar babica svoja kot kokaljevo seme debela jajčica zelenkaste barve — nesti prične. Lansko leto sem zaprl med šolsko okno eno tako babico, katera mi je bila zadnje tri dni v maju znesla 42 jajčic, potem pa poginila. Ta jajčeka sem spravil potem v pripravno škatljo, iz katerih bile so se mi dne 20. junija uže gosenci izvalile. Od teh sem odločil samo tri v daljno opazovanje, ter jih nesel na jabolčne divjake v

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 8. junija 1881.

O b s e g: Našim slovenskim živinorejcem, ki želijo temeljito podučeni biti v napravi surovega masla (putra). — Evropa in pa Amerika v kmetijskem oziru. — Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoč priti. (Konec.) — Gospodarske novice. — Občni zbor Matice slovenske 27. aprila 1881. v Ljubljani. (Dalje) — Nove slovenske pisanke in risanke. — Brata solunska in Slovenci. (Konec.) — Grad „Ezzenbach“, kje je stal, na Kranjskem ali pa na Tirolskem? in še marsikaj družega. — O vplivanji muzike na človeka. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Našim slovenskim živinorejcem,
ki želijo temeljito podučeni biti v napravljajanji surovega masla (putra).

Mlekarstvo, to je, gospodarstvo vzlasti s kravjim mlekom si povsod čedalje bolj išče dobrih potov do večega dobička. V ta namen se snujejo zadržuge, to je, živinorejci se združijo, da tû in tam napravljajo sirarije, drugod pa maslarije, kajti samo mleko se le tam lahko prodaja, kjer so živinorejci blizo velicîh mest.

Na Kranjskem in Goriškem se je zadnja leta s pomočjo državno in podukom Hitzovim osnovalo mnogo sirarij, ki z dobrim vspehom izdelujejo sir. Al, kakor nam je gosp. župnik Mesar, iskreni oče sirarskih gorenjskih zadrug, večkrat potožil, za dobro in z dobičkom sklenjeno izdelovanje surovega masla ali putra se je na Gorenjskem in Tominskem premalo storilo.

Gosp. dr. Poklukar nam zdaj pot, kako bi mogli živinorejci naši temeljitega poduka dobiti o izdelovanji dobrega surovega masla, kaže s pismom, ki ga je družbi kmetijski 25. dne u. m. pisal z Dunaja. Tu se je g. dr. Poklukar prijateljsko seznanil z državnim poslancem iz gornjega Avstrijskega, grofom Dürkheimom, ki je s svojim govorom v zbornici poslancev 28. aprila t. l. kazal, kako gorko mu bije srce za blagor kmetijstva.

V navedenem pismu piše gosp. dr. Poklukar, da mlekarstvo, ki ga ima grof Dürkheim v Hagenbergu v gornjem Avstrijskem, ima velikansko, po vsem svetu znano trgovino s surovim maslom in da je vodstvo tega podvzetja, ki je v vseh svetovnih razstavah odlikovano bilo, v jako spretnih in zaupnih rokah. Dr. Poklukar se je v prid domačemu mlekarstvu obrnil do oskrbnika grofove grajšĉine v Hagenbergu, in ta mu je po naroĉilu grofa Dürkheima 18. dne t. m. preprijazno odgovoril, da radosten hoĉe vsacemu naših živinorejcev na pomoĉ biti s podukom v besedi in dejanji, kako se najbolje surovo maslo izdeluje, kako mu pot dobre kupĉije odpre itd. Vsakdo pa naj mu pošlje 5 kilo surovega masla, da ga v Hagenbergu preišĉejo, in dobroto ali napake potem lastniku razodenejo. S

kratka reĉeno: kdor potrebuje poduka za izdelovanje dobrega blaga in za pot dobre kupĉije Ź njim, naj se zaupljivo obrne do gosp. oskrbnika grajšĉine Hagenberške v gornjem Avstrij. kem, ki bo rad postregel vsacemu. Adresa pa naj se naredi tako-le: „An die gehrte Graf Dürkheim'sche Gutsverwaltung in Hagenberg in Oberösterreich“.

Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoĉ priti.

Po spisu Jos. Peĉnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Konec.)

Ĉe je država uŹe denarja na pösodo vzela in dolg naloŹila na rame davkoplaĉevalcev — zastavivši državne dohodke, zakaj ne bi dala narediti tudi zastavnih bankovcev na grunte (hipoteke) iz tega namena, da bi jih dajala kot posojila na zemljišĉa malim kmetovalcem? Za kakih 1500 do 2000 milijonov gold. takih zastavnih bankovcev bi zadostovalo, da se tej bedi v okom pride. Take gruntne zastavne bankovce bi moral jemati vsak za pravi denar, kakor sedanje bankovce ali srebro, zlato in krajcarje. Vendar bi moralo biti tako, da te vrste zastavne bankovce izdaja vlada in le takrat, ĉe prosi posojila kdo na zemljišĉe proti popolni varnosti po zemljišĉni knjigi.

Obresti bi ne smele biti više ko po 2 od sto (kar je v pravi razmeri z dohodki od pridelkov), kajti država bi s tem ne prevzela nobenega porošĉva, nobenega bremenâ, ker taki državni zastavni bankovci na hipoteke bi veljali za navadno, na zemljišĉe vknjiŹeno dolŹno pismo in ljudje bi jih prav radi jemali za papirni denar. Zemljišĉe državljana ali deŹelana bi bilo tu za zalogo, porošĉvo varnosti; bilo bi paĉ zastavljeno, a za male obresti. To bi bila prava pomoĉ, katero bi kmetovalec lahko dobil s pripomoĉjo vladino, država in njeni davkoplaĉevalci pa bi se zeló okrepili.

Takemu poštenemu pomnoŹenju državnih dohodkov bi se najbrŹ nihĉe ne upiral, ker bi jih plaĉeval le tisti posestnik, ki bi vzel na svoje zemljišĉe posojilo. Zastavni bankovci te vrste bi se morali cenó narediti, nadzorstvo bi moralo biti ĉisto priprosto, tudi bi moralo

biti lahko in po kratkem potu dobiti denar na posodo, in to bi tudi države ne stalo veliko.

Kako bi se do takega posojila kmetovalcu mogla odpreti lahka in kratka, toraj ceneja pot, to bi moralo vrediti finančno ministerstvo s pomočjo politične gospodarske; novih uradov bi za to ne bilo treba, vse bi lahko opravljali dosedanja (kakor centralna državna blagajnica, deželne blagajnice, davkarije itd.).

Vsaka deželna vlada bi morala prej pozvedeti, koliko denarja bi v deželi treba bilo. Z razposojevanjem bi šlo kaj lahko in naglo. Vsaka davkarija bi dobila knjigo, v katero bi se zapisavala posojila, prejem denarja pa bi potrdila okrajna gospodarska, občinsko predstojništvo in davkarija s podpisom. Dolžnik bi dobil novo davčno knjižico, v kateri so navadnim davkom pripisane v posebnem predalu tudi obresti, ki jih ima od posojila z davki vred vsako leto plačevati in za katere se sme rubiti ravno tako, kakor za davke.

Morda bo kdo rekel: potem bomo pa ravno tam, kjer smo uže zdaj. To pa ni res. Svoja dva odstotka bo kmetič rad in točno plačeval, kakih 150 odstotkov pa ne zmore; ti ga spravijo tje, da ga oderuhi izmolzejo tako, da ne more več plačevati državi.

Če kmetovalec po tem potu dobi pomoči, se bodo stroški kmalu začeli vjemati z dohodki, to pa, kar je do zdaj imel previsokih obresti plačevati pijavkam kmetijstva, oderuhom, bo lahko porabil za zboljšanje zemljišča in svojega gospodarstva.

Res, da bi to bilo na škodo hranilnicam, ki bi svojega denarja ne mogle več tako dobro in varno nakladati, toda vlada mora bolj skrbeti za blagostanje in davčno zmožnost ljudstva, nego za blagor posameznih delničarjev ali društev, katera hočejo z denarjem dobre kupčije delati.

Evropa in pa Amerika v kmetijskem oziru.

Evropa v kmetijskem oziru nima hujega sovražnika kakor je Amerika s svojim neizmernim in čedalje večim žitnim pa tudi živinskim bogastvom. Toliko množino svojega blaga pa Amerika prav lahko in cenó vrže po obilih svojih železnicah in parobrodih na sejme v Evropo.

To je stan, ki se zakrivati ne dá, in kateremu ne odidemo s tem, da zatisnemo oči. Tako piše velecejenji kmetijski časnik „Wien. landw. Zeitg.“ v članku, kateremu je naslov „Wir und Amerika“. Na Angleškem in Irskem kmetovalci, ki zemljišča v zakupu (najemu) imajo, uže zdaj najemščine (štantnine) skoro plačevati ne morejo. Na Francoskem — pravijo — bo treba kmetovalce vsega zemljiškega davka oprostiti, da bodo mogli pritisek (konkurenco) amerikeškega žita vzdržati. V Nemčiji so uže colnino poveksali proti vnanjemu žitu, s tem pa niso zdatno pomagali kmetijstvu, delavcem in vsem drugim, ki niso poljedelci, vsakdanji kruh podražili, katerega jim je dajalo uvažanje tujega žita. V Avstriji se dozda ni še nič zgodilo za obrambo vnarnjega sovražnika na polji kmetijskem.

Pa kakó je to, da dandanes združene države severne Amerike, ki so še le kakih 100 let znane, postajajo tako silno nevarne Evropi? — slišimo vprašati naše ljudi. Prav resničen odgovor je ta, da severna Amerika je velikansk del svetá, ki ima še sila sila veliko neobdelane dobre zemlje v zahodnih svojih pokrajinah, le-sem pa se vsako leto tisoč in tisoč rodovin in pridnih rok preseljuje iz starejih držav amerikeških, ki obdelujejo celine in tako vsako leto več žita pridelajo, katero z majhnimi stroški prepelju-

jejo v Evropo po tolikih železnicah in parobrodih, ki so jih napravili zadnjih 10 let.

Obilost amerikeškega žita in amerikeške živinoreje dokazati, naj bralcem našim le sledeče številke stavimo pred oči.

V državah severne Amerike pridelajo toliko žita, da se na enega človeka računa 15 hektolitrov, — na Ruskem 9, v Nemčiji, na Francoskem in v Avstriji 6, na Angleškem le 4 hektolitre.

Goved v Ameriki se na tisoč prebivalcev šteje 721, — v Rusiji, Avstriji, Nemčiji, Francoskem in Angleškem le nekoliko čez 300.

Koliki razločki! in kako hitro in lahko prevažanje!

Vse to nam spričuje, da bodo vse države morale resno premišljevat, kaj storiti, da se zapreči nevarnost ali vsaj zmanjša, katera preti našemu kmetijstvu po obilosti amerikeški.

Gospodarske novice.

* *Toliko ljudi iz Ogerskega se preseljuje v Ameriko, da je groza.* Tako beremo v „Wien. landw. Zeitung“, katera poroča, da nedavno je k namestnemu konzulu amerikeškemu gosp. L. Gersterju v Budapeštu prišla deputacija iz Csanáderske, čisto magjarske županije, s prošnjo, naj se pri severno-amerikeški vladi za nje potegne, da se sme 300 rodovin v Ameriko preseliti, in skusi jim ondi pripomoči do kakošne državne podpore. Konsul jih je opominjal, naj dobro prevdarijo, predno se v nevarnost podajo, v tuji državi živeža iskat, al nič ni pomagalo, kajti rekli so: silni davki in slabe letine jih silijo zapustiti domovino, čeravno vsaka rodovina ima kakih 1000 gold. svojega imetja. Tudi neznanje angleškega jezika je konzul pred oči stavil deputaciji, a tudi to ni nič pomagalo; rekli so: „Mi imamo pametne ljudi med seboj, ki se bodo kmalu angleški naučili in potem za nas govorili.“ Nikakor se konzul ni mogel odkrižati nadležne deputacije, dokler je ni zagotovil, da bo dotičnih 300 rodovin priporočil amerikeški vladi.

* *Cesar Franc Josip ima na Českem sledeče grajščine, ki so njegova privatna lastnina:* Reichstadt, Polič, Ploškovice, Svolenovce, Puštjehrad, Tahlövic, Kacov Kron-Poričen, Bistra in Bezno.

Društvene stvari.

Občni zbor Matice slovenske

27. aprila 1881. v Ljubljani.

(Dalje.)

O proračunu za leta 1881. vpraša prof. Raič, kako to, da se v proračunu nahaja pod števil. 3. svota 50 gold. za knjižničarja, kar po §. 35. lit. f. društvenih pravil mora ob enem biti tajnik. V obče se mora knjižničarstvo v bolji red spraviti, ne le, kar se tiče čitanja knjig v Matičinem stanovanju v odločenih urah, in pa izposojevanja knjig na dom. — Blagajnik gosp. Vilhar razjasni v proračun vpisanih 50 gold. za knjižničarja s tem, da uže mnogo let stoji navedena svota v proračunu, a nobeno leto se ni izplačala, ker noben odbornik, ki je knjižnico imel v svojih rokah, ni zahteval plače za to opravilo. — Gosp. dr. Starč želi razjasniti o honoraru 210 gold. za likvidacijski odbor. Blagajnik gosp. Vilhar in predsednik pojasnujeta ta strošek za veliko delo, ki sta